

Marija Groznik Stanković

KO PODATKI REŠUJEJO ŽIVLJENJA

Na prvi pogled gre le za kode in številke, v resnici pa za varnost in zaupanje. Marija Groznik Stanković iz GS1 Slovenija pojasnjuje, zakaj standardi GS1 postajajo hrbtenica sodobnega zdravstva.

Digitalizacija zdravstva pogosto zveni kot velik sistemski projekt, ki poteka nekje v ozadju. A v resnici se njegovi učinki kažejo v povsem konkretnih primerih: ko medicinska sestra preveri zdravilo tik pred aplikacijo, ko pacienta preselijo z enega na drug bolnišnični oddelek ali ko je treba hitro ugotoviti, kdo je prejel določen vsadek. Standardi GS1 omogočajo enoten, pregleden in predvsem zanesljiv sistem identifikacije. O tem, kako se z njimi spreminjajo zdravstveni sistemi, kje prinašajo največjo dodano vrednost in zakaj Slovenija še vedno išče pravi korak naprej, smo se pogovarjali z Marijo Groznik Stanković iz GS1 Slovenija.

Standardi GS1 se v zdravstvu uporabljajo že približno dve desetletji. Kje se je v tem času zgodil največji premik?

Če pogledamo razvoj za nazaj, se je zgodila precej tiha, a zelo pomembna preobrazba. Včasih so bili procesi močno odvisni od papirne dokumentacije, ročnih zapisov in individualne skrbnosti zaposlenih. Zdaj govorimo o sistemu, v katerem ima vsak izdelek svojo identiteto, vsak korak svojo digitalno sled in vsak podatek svoje mesto.

Največji premik vidim prav v tem prehodu iz »implicitnega zaupanja« v sistemsko preverjanje. Ne zanašamo se več samo na to, da bo nekdo nekaj pravilno zapisal ali preveril, ampak imamo mehanizme, ki to preverjajo samodejno.

Poleg varnosti se je zgodil še en pomemben premik, in sicer v načinu razmišljanja. Standardi niso več razumljeni kot tehnična podrobnost, ampak kot osnova, na kateri lahko sploh gradimo digitalno zdravstvo.

Kako konkretno standardi GS1 vplivajo na varnost zdravljenja?

Vpliv je zelo neposreden in viden pri vsakodnevnem delu. Ko medicinska sestra aplicira zdravilo, sistem s skeniranjem (odčitavanjem) preveri vse ključne elemente – ali je pacient pravi, ali je zdravilo ustrezno, ali je odmerek pravilen in ali je čas aplikacije skladen s terapijo. To pomeni, da se napake ne odkrivajo za nazaj, ampak se preprečujejo v realnem času. In to je bistvena razlika.

Poleg tega standardi GS1 omogočajo boljšo koordinacijo med različnimi deležniki: zdravnikom, farmacevtom, medicinsko sestro. Vsi delujejo na podlagi istih podatkov, kar zmanjšuje možnost nesporazumov. Če temu dodamo še možnost analize podatkov, pridemo do sistema, ki se lahko iz svojih izkušenj celo uči. To pa je že korak proti bolj personalizirani in učinkoviti zdravstveni oskrbi.

Ali slovensko zdravstvo že uporablja standarde GS1?

Slovenski zdravstveni sistem, predvsem njegovi deležniki, razen farmacije, proizvajalcev medicinskih pripomočkov in nekaterih svetlih izjem, še ni dovolj prepoznal prednosti globalnih standardov GS1, ki so že dolga leta ključni na področju preskrbovalnih verig na številnih gospodarskih področjih, na čelu z logistično industrijo. Naše zdravstvo sicer že uporablja standarde GS1, ki jih zapovedujejo evropske direktive, a govorimo predvsem o identifikatorjih, ki omogočajo sledljivost zdravil in medicinskih vsadkov. Ne uporablja pa npr. standardov, ki bi omogočili digitalno povezovanje podatkov o pacientih, zdravlilih in zdravstvenih delavcih.

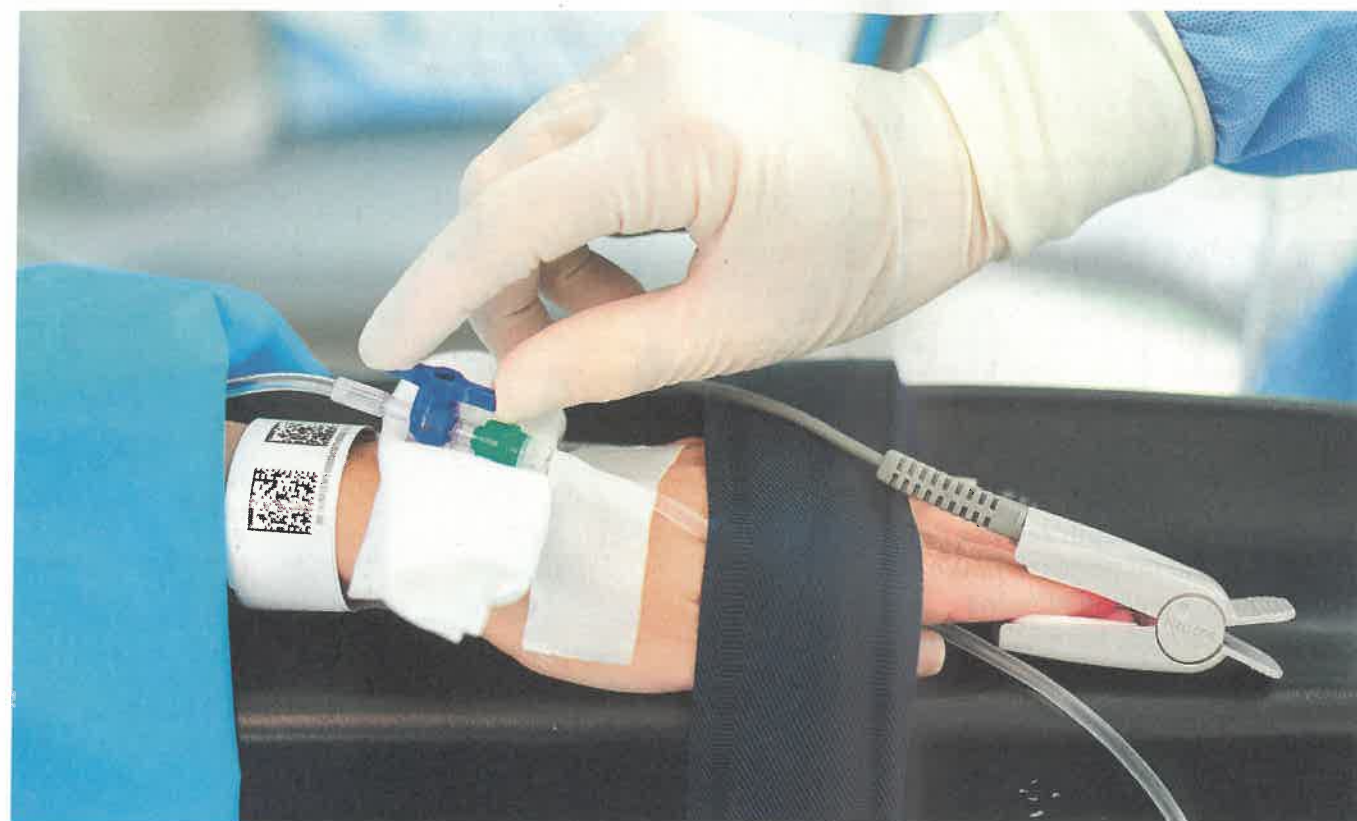
Kot praktični primer bi tu omenila t. i. pacientovo zapestnico, pri kateri gre za standard GS1, ki je bil oblikovan na globalni ravni in lahko vsebuje identifikacijo s pomočjo 2D-kod s številnimi informacijami. Globalna zasnova tega standarda omogoča med drugim preprostejšo prehajanje pacientov med zdravstvenimi sistemi, tudi iz države v državo. Razvoj lokalnih rešitev je po tej plati nepotreben, saj je zapestnica z 2D-kodo tako imenovani ključ pacienta, v katerem najdemo vse ključne informacije in povezave.

Kakšne pa so izkušnje pri uporabi standardov GS1 v zdravstvu v tujini? Kaj pravijo številke?

Podatki iz tujine so zelo jasni in prepričljivi. V Veliki Britaniji je, denimo, program Scan4Safety, uveden v šestih bolnišnicah NHS, z uporabo standardov GS1 dosegel impresivne rezultate: v dveh letih se je število napak pri identifikaciji zmanjšalo za 76 odstotkov, osebje je pridobilo 140.000 ur več časa za paciente, prihranek pri upravljanju zalog je dosegel devet milijonov funtov, čas odpoklica izdelka pa se je skrajšal z osem dni na 35 minut. Napovedani prihranki na ravni celotnega sistema v sedmih letih znašajo približno milijardo funtov. Ugotavljajo, da je ključni element te uspešnosti skeniranje zapestnic, s katerim zdravstveno osebje v realnem času preveri identiteto pacienta in ustreznost zdravlila, posega ali vzorca. Poleg tega so se izboljšali logistični procesi. Zaloge so bolj pregledne, naročanje bolj učinkovito, odpisi manjši. To pomeni, da standardi GS1 vplivajo tako na kakovost kot ekonomiko sistema.

Sledljivost je ena ključnih prednosti. Zakaj je tako pomembna?

Sledljivost pomeni, da imamo nadzor. In v zdravstvu je nadzor pogosto povezan z varnostjo. Če pride do odpoklica

zdravila ali medicinskega pripomočka, lahko v nekaj minutah ugotovimo, kje je bil uporabljen in pri kom. To bistveno skrajša odzivni čas in zmanjša tveganje za paciente.

Poleg tega sledljivost omogoča boljše upravljanje kakovosti. Pri morebitnem zapletu lahko analiziramo celotno pot – od proizvajalca do pacienta – in ugotovimo, kje je nastalo odstopanje. V tem smislu sledljivost ni le tehnična funkcionalnost, ampak orodje za izboljšavo sistema.

Pomembno pa je tudi, da ni namenjena zgolj odzivanju na incidente, temveč predvsem njihovem preprečevanju. Z zanesljivimi podatki lahko zdravstveni sistem prepozna vzorce, zmanjšuje tveganja in sprejema bolj informirane odločitve. Prav v tem je njena največja vrednost – da podpira varnejšo, bolj učinkovito in pregledno obravnavo pacientov.

Kako standardi GS1 pomagajo v boju proti ponarejenim zdravilom?

Na zelo preprost, a učinkovit način. Vsako zdravilo ima unikatno kodo, ki se ob izdaji preveri v centralnem sistemu. Če podatki ne ustrezajo, sistem sproži alarm in zdravila ni mogoče izdati. To pomeni, da ponaredek ne more priti do pacienta. Glede na to, da je po ocenah približno deset odstotkov zdravil na svetovnem trgu ponarejenih, je to izjemno pomemben varnostni mehanizem.

Že omenjene zapestnice za paciente so še ena od konkretnih rešitev. Kakšen je njihov pomen v praksi?

Zapestnice rešujejo zelo konkretne in pogosto podcenjene situacije. Pacient lahko izgubi dokumentacijo, lahko je nezavesten ali ne more komunicirati. Takrat je zapestnica tista, ki ostane zanesljiv identifikator.

Skeniranje zapestnice omogoča takojšnjo potrditev identitete, kar je ključno pri aplikaciji terapij, odvzemu vzorcev ali pripravi na poseg. Tako je možnost, da bi pacientu predpisali napačno terapijo, mu operirali napačen ud ali organ, nična. Pomembno je tudi, da zapestnice povezujejo različne procese – od sprejema do odpusta – v enoten sistem. To pomeni manj napak in večjo preglednost.

Zakaj Slovenija še ni naredila večjega koraka na tem področju?

Razlogov je več, a nobeden ni tehničen. Tehnologija obstaja, znanje imamo, primeri dobrih praks so znani. Glavni izziv sta usklajevanje in odločitve, da standardizacijo postavimo kot prioriteto. To pomeni spremembo procesov, načinov dela in v določenih primerih tudi organizacijske kulture. To pa je vedno zahtevnejši del kot sama tehnologija.

Kakšna je prihodnost standardov v zdravstvu?

Standardi GS1 bodo postali temelj, ne le podpora. Brez njih si težko predstavljamo nadaljnji razvoj digitalnega zdravstva, še posebno na področju umetne inteligence. Tehnologija namreč potrebuje strukturirane podatke in standardi so tisti, ki to omogočajo.

Za konec – kje vidite slovensko zdravstvo čez deset let?

Verjamem, da bomo morali narediti ta korak. Ne zato, ker bi bilo to modno, ampak zato, ker je nujno. Standardi GS1 niso nekaj, kar šele prihaja – so že tukaj. Vprašanje je le, kako hitro jih bomo znali vključiti v naš sistem in jih izkoristiti v dobro pacientov.

Blaž Kondža